

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 3 1 5 2 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 30. maj 2023 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

M 2 3 1 5 2 1 1 1 0 3

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Opredelite avtoriteto in prisilo kot obliki družbene moči.

Avtoriteta: _____

(1)

Prisila: _____

(1)
(2 točki)

Vir 1

Ta tip moderne oblasti prepoznamo po birokraciji. Nič junaškega ni v birokratski vladavini. V birokratskem močvirju je uradništvo politično nevtralnno, uradniki zaposlitev dobijo prek javnih razpisov, med kariernimi potmi se specializirajo za specifične naloge, njihovo napredovanje je odvisno od izkazane sposobnosti, sistem je hierarhičen in temelji na osebni odgovornosti uradnika. Ravnanje uradništva je določeno z brezosebnimi pravili. Ne glede na to, kako dolgočasna je birokratska vladavina, moderne države upravljajo birokrati. Torej ljudje, ki poznajo predpise, skrbijo, da se predpisi izvajajo. Če je birokracija solidna, predpisi veljajo za vse enako.

(Žerdin, A. (2020): Birokratsko močvirje, Sobotna priloga, 5. 12. 2020, str. 1)

1.2. Navedite tri značilnosti tipa oblasti (po Webru), ki je predstavljen v viru 1.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

1.3. Navedite dva tipa oblasti po Webru, ki nista predstavljeni v viru 1.

Prvi tip oblasti: _____
Drugi tip oblasti: _____
(1 točka)

Vir 2

Njegovo veličanstvo, kralj Henrik, po poreklu, nazivu in božji milosti kralj Anglije in Francije, kralj Irske, vojvoda Cornwallski in vojvoda Lancasterski.

(Iggulden, C. (2018): Vojna rož: Znanilka nevihte, Učila International, Tržič, str. 232)

1.4. Kako se legitimizira tip oblasti, predstavljen v viru 2?

_____ (1 točka)

1.5. Navedite še en način, kako se lahko legitimizira oblast, ne glede na tip.

_____ (1 točka)

Vir 3

Država, torej državni aparat, je edina sila v skupnosti, ki sme organizirati nasilje. Nasilje je prepovedano, razen če gre za nasilje, ki ga, da vzdržuje red in mir, izvaja država. Z drugimi besedami: nasilje, ki ga sme izvajati državni aparat, je namenjeno preprečevanju nasilja, ki bi ga izvajali posamezni ljudje. A tudi nasilje, nad katerim ima državni aparat monopol, je v moderni državi omejeno. Omejeno je z ustavo in zakoni.

(Žerdin, A. (2019): Splošni ljudski odbor, Sobotna priloga, 3. 8. 2019, str. 1)

1.6. Kateri sociolog je postavil tezo, zapisano v viru 3, da ima država zakonit monopol nad sredstvi prisile? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Talcott Parsons
- B Max Weber
- C Émile Durkheim
- D Karl Marx

(1 točka)

1.7. Kratko predstavite antično in moderno demokracijo glede na to, kdo ima pravico odločati.

Antična demokracija: _____
_____ (1)

Moderna demokracija: _____
_____ (1)
(2 točki)

1.8. Predstavite državo blaginje.

(2 točki)

Vir 4

Morda se sliši patetično, a je zelo realno: brez protestov ne bi bilo ne te države, ne njene državnosti, ne samostojnosti. Iz protestov in tega, da jih oblast spoštuje, je zrasla ta država. Ne le ta – protesti so nedotakljiva pravica po vseh demokratičnih državah.

(Repovž, G. (2020): Pravica do protesta, Mladina, 30. 4. 2020, str. 2)

1.9. Kateri tip politične participacije je opisan v viru 4?

(1 točka)

1.10. Navedite dva tipa interesnih skupin in vsakega izmed njiju na kratko predstavite.

Navedba prvega tipa: _____ (1)

Predstavitev: _____ (1)

Navedba drugega tipa: _____ (1)

Predstavitev: _____ (1)

(4 točke)

1.11. V spodnji povedi je zapisana vsebinska napaka. Poved zapišite ponovno tako, da bo napaka popravljena oziroma zamenjana z ustrežno besedo.

»Evropski parlament, ki ga sestavlja 705 poslancev, predstavlja izvršilno vejo oblasti.«

Zapis vsebinsko pravilne povedi:

(1 točka)

1.12. Kaj je značilnost modernih političnih strank, t. i. strank »catch – all«?

(1 točka)

2. Družina

2.1. Opredelite družino s sociološkega vidika.

(2 točki)

2.2. Imenujte pojave, navedene spodaj.

Zakonska zveza z več partnerji hkrati:

(1)

Prepoved sklepanja zakonske zveze med nekaterimi sorodniki:

(1)

Obveznost sklepanja zakonske zveze v okviru nekaterih družbenih skupin:

(1)
(3 točke)

2.3. Kateri funkciji družine sta po mnenju sociologa Talcotta Parsonsa temeljni in univerzalni?

Navedba prve funkcije: _____

(1)

Navedba druge funkcije: _____

(1)
(2 točki)

2.4. Navedite dve značilnosti simetričnih/integriranih partnerskih vlog.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(2 točki)

2.5. Navedite dva dejavnika, ki sta v preteklosti spodbudila prehod od asimetričnih k simetričnim partnerskim vlogam.

Prvi dejavnik: _____

(1)

Drugi dejavnik: _____

(1)
(2 točki)

2.6. V povezavi z značilnostmi sodobnih družin se izražajo tudi kritični pogledi na družino. Pojasnite pogled/kritiko sociologa Edmunda Leacha.

(2 točki)

2.7. V povezavi s socializacijsko funkcijo družine pojasnite vlogo kulturne reprodukcije.

(2 točki)

2.8. Pojasnite strukturno in funkcijsko dezorganizacijo družine. Navedite primera.

Strukturna dezorganizacija: _____

(1)

Primer: _____

(1)

Funkcijska dezorganizacija: _____

(1)

Primer: _____

(1)
(4 točke)

2.9. V kateri tip družine uvrščamo t. i. komunske oblike družinskega življenja? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Jedrna družina.
- B Razširjena družina.
- C Reorganizirana družina.
- D Modificirana razširjena družina.

(1 točka)

3. Religija in verovajski sistemi

3.1. Opredelite spodnja pojma.

Religijski eklekticizem: _____

(1)

Religijski pluralizem: _____

(1)
(2 točki)

3.2. Pojasnite, kaj pomeni, da je religija kulturna univerzalija.

(1 točka)

3.3. Kateri sociolog ugotavlja, da je bistvo religije razločevanje med svetim (sakralnim) in posvetnim (profanim)? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Karl Marx
- B Max Weber
- C Émile Durkheim
- D Talcott Parsons

(1 točka)

3.4. Pojasnite spodnja pojma.

Sakralno: _____

(1)

Profano: _____

(1)
(2 točki)

Vir 1

Vsaka religija se kaže kot raznovrstna praktična dejavnost. Tu so najpomembnejši obredi ali rituali ... Religije so polne ritualov. Ritualno se vzpostavlja zveza z »najvišjim«, svetim, bogom, bogovi itd.

(Smrke, M., (2000): Svetovne religije, FDV, Ljubljana str. 143)

3.5. S pomočjo vira 1 pojasnite dve funkciji obredov ali ritualov.

Pojasnitev prve funkcije: _____

(1)

Pojasnitev druge funkcije: _____

(1)
(2 točki)

3.6. Katere vsebinske prvine (poleg verskega ravnanja) še vključuje religija? Navedite in pojasnite dve.

Navedba prve vsebinske prvine: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)

Navedba druge vsebinske prvine: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)
(4 točke)

3.7. V kateri tip religij po Mc Geeju uvrščamo šintoizem in daoizem?

Šintoizem: _____

Daoizem: _____
(1 točka)

Vir 2

Hindujsko religiozno prepričanje je opravičevalo kastni sistem tradicionalne Indije. V srednjeveški Evropi so kralji in kraljice vladali po božji volji, egiptovski faraoni so šli celo dlje in združevali boga in kralja v eni osebi ...

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, str. 459)

3.8. O kateri družbeni funkciji religije govori vir 2?

_____ (1 točka)

3.9. Pojasnite, kaj je verski fundamentalizem. V odgovor vključite dve značilnosti tega pojava.

Pojasnitev: _____

_____ (1)

Prva značilnost: _____

_____ (1)

Druga značilnost: _____

_____ (1)
(3 točke)

3.10. Katere pojave označujemo kot sekularno religijo? Navedite primer.

Sekularna religija: _____

_____ (2)

Primer: _____

_____ (1)
(3 točke)

4. Delo in prosti čas

4.1. Kaj je značilno za delo kot zaposlitev? V odgovor vključite štiri značilnosti.

(2 točki)

4.2. Pojasnite pomen zaposlitve za posameznika v sodobnih družbah.

(3 točke)

4.3. Navedite tri vrste brezposelnosti glede na vzroke in eno natančneje predstavite.

Navedba: _____

_____ (2)

Predstavitev ene od navedenih vrst brezposelnosti: _____

_____ (2)
(4 točke)

4.4. Pojasnite tri posledice brezposelnosti za družbo kot celoto.

Prva posledica: _____
_____ (1)

Druga posledica: _____
_____ (1)

Tretja posledica: _____
_____ (1)
(3 točke)

Vir 1

... organizacije, ki so zastopale delavske interese in so služile kot protiutež upravam podjetij in jih silile, da so sadove povečane produktivnosti na široko delile z delavci v obliki zvišanih mezd, krajšega delovnega časa, izboljšanja delovnih razmer in večjih socialnih prispevkov. /.../ Dolgo so se zanašali na orožje, s katerim so lahko dosegali koristi – možnosti, da s pomočjo stavke ustavijo delo.

(Rifkin, J. (2007): Konec dela, Krtina, Ljubljana, str. 24)

- 4.5. Poimenujte organizacijo, ki jo opisuje vir 1. Navedite in pojasnite še eno sredstvo (način), ki ga poleg stavke, omenjene v viru 1, uporablja ta organizacija za doseganje ciljev.

Poimenovanje organizacije: _____ (1)

Poimenovanje sredstva: _____ (1)

Pojasnitev: _____

 _____ (2)
 (4 točke)

- 4.6. Navedite vzorce doživljanja dela in preživljanja prostega časa po Parkerju ter enega pojasnite.

Navedba: _____
 _____ (2)

Pojasnitev enega od navedenih vzorcev: _____

 _____ (2)
 (4 točke)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

